

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال هشتم، شماره سی و دوم، پاییز ۱۳۹۵

ص ص ۱۷-۳۴

بررسی تفاوت پایگاه هویت و سرمایه اجتماعی

دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز

عبدالله برزگری^۱
دکتر محمود علمی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۷/۱۹

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۵/۹/۶

چکیده

هدف این تحقیق تعیین رابطه بین پایگاه هویت و سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز می‌باشد. روش تحقیق پیمایش و تکنیک جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه‌های استاندارد بوده است. جامعه آماری دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز در ترم تابستانی ۹۵-۱۳۹۴ بوده است که تعداد ۵۱۴۶ نفر بوده، که بر اساس فرمول مورگان تعداد نمونه ۳۵۵ نفر انتخاب شده که از این میان ۲۳۴ زن و ۱۱۲ مرد بودند. روش نمونه‌گیری، تصادفی طبقه‌ای است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که دانشجویان این دانشگاه از سرمایه اجتماعی بالایی برخوردارند. پایگاه هویت غالب در بین دانشجویان این دانشگاه هویت زود تحقیق‌پذیر می‌باشد. بر اساس نتایج به دست آمده صاحبان پایگاه‌های هویتی مختلف از لحاظ میزان سرمایه اجتماعی تفاوت معناداری ندارند. متغیرهای جنسیت و وضعیت تاهل در تعیین میزان سرمایه اجتماعی نقش تعیین‌کننده داشتند، به این معنی که چون وضعیت تاهل دانشجویان باعث حس مسئولیت‌پذیری آنان در قبال فرزندان و همسران-شان می‌شود، بنابراین وضعیت تاهل و جنسیت در تعیین میزان سرمایه اجتماعی نقش تعیین‌کننده‌ای داشتند. اما در نوع پایگاه هویت تفاوت معناداری نداشتند. در بین دانشجویان دانشکده‌های مختلف از نظر میزان سرمایه اجتماعی و پایگاه هویت تفاوت معناداری مشاهده گردید.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، پایگاه هویت، جنسیت، وضعیت تاهل و سن.

بیان مسئله

در مورد سرمایه اجتماعی نظریه‌پردازانی چون جیمز کلمن، پیر بوردیو، رابرت پاتنام و فرانسیس فوکویاما نظریاتی دارند. کلمن از مشهورترین جامعه‌شناسانی است که رواج اصطلاح سرمایه اجتماعی مدیون اوست.

۱. کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز- ایران.

۲. عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، گروه جامعه‌شناسی؛ تبریز- ایران (نویسنده مسئول).

کلمن معتقد است که وابستگی متقابل و عملکرد سیستمی، از این واقعیت ناشی می‌شود که کنشگران به رویدادهایی که کاملاً یا به طور جزئی هستند تحت کنترل کنشگران دیگر است علاقه دارند.

نتیجه انواع گوناگون مبادلات و انتقال‌های یک جانبه کنترل که کنشگران برای دستیابی به علاقه‌شان به آن می‌پردازند، شکل‌گیری روابط اجتماعی است که در طول زمان پایدار و مبتنی بر روابط اقتدار، روابط اعتماد و هنجارهاست (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۵۸). به نظر پاتنام، سرمایه اجتماعی روابط بین افراد شبکه‌های اجتماعی و هنجارهای متقابل و اعتماد اجتماعی از این طریق حاصل می‌شود. همچنین او می‌افزاید که استفاده از سرمایه اجتماعی از خصوصیات زندگی اجتماعی شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد هستند که مشارکت‌کنندگان را قادر می‌سازد تا برای رسیدن به هدف مشترک، با یکدیگر همکاری نمایند. سرمایه اجتماعی پدیده‌ای است که حاصل تاثیر نهادهای اجتماعی، روابط انسانی و هنجارها بر روی کمیت و کیفیت تعاملات اجتماعی دارد. از سوی دیگر هر چه قدر سرمایه اجتماعی بیشتر باشد روابط اجتماعی بالاتر خواهد بود. در واقع سرمایه اجتماعی ریشه در فعالیت‌های مردم در فرایند شکل دادن به پیوندهای اجتماعی، کاری، خانوادگی و شبکه‌های مبتنی بر اصول اعتماد رفتار متقابل و هنجارهای کنشی دارد. طی چند دهه گذشته، فرسایش شدیدی در سرمایه اجتماعی موجود برای جوانان هم در درون خانواده و هم در بیرون آن، روی داده است که پیامد اصلی آن کاهش رفاه اجتماعی خانواده بوده است. در خانواده رشد سرمایه انسانی بسیار زیاد شده به طوری که سطح تحصیلات دائماً در حال افزایش است، ولی به موازات رشد سرمایه انسانی، سرمایه اجتماعی که شاخص برجسته آن حضور بزرگسالان در خانه و میزان گفتگو در مورد موضوعات اجتماعی، فرهنگی، علمی، اقتصادی و سیاسی بین والدین و فرزندان است، کاهش یافته است که خود به نوعی بر چگونگی رفاه اجتماعی خانواده میانه‌ای تاثیرگذار بوده است.

با توجه به این که مفهوم سرمایه اجتماعی، همکاری گروهی و روابط اجتماعی در ایران شناخته شده نیست، مردم به یکدیگر اعتماد ندارند و نسبت به جامعه و محیط زندگی خود احساس مسئولیت نمی‌کنند، شناسایی مطالعه و تقویت آن توسط جامعه‌شناسان و دیگر صاحب‌نظران لازم است. در دو دهه گذشته سرمایه اجتماعی در شکل‌ها و زمینه‌های مختلف به عنوان یکی از شاخص‌ترین مفاهیم در علوم اجتماعی پدیدار شده است. استفاده از این اصطلاح به سال ۱۹۱۶ و به کاربرد اولیه آن توسط هنیفن بر می‌گردد، اما مفهوم سرمایه اجتماعی در دهه ۱۹۸۰ بود که به شدت مورد توجه قرار گرفت و توانست با گسترش نظری و تجربی جایگاه تعریف شده‌ای را در میان نظریه‌های جامعه‌شناسی به خود اختصاص دهد. این توجه عمدتاً مرهون جیمز کلمن (۱۹۹۸) جامعه‌شناس آمریکایی و تحقیق او در زمینه مشارکت در امور مدرسه در شهر شیکاگو است. پس از آن بورديو در فرانسه ابعاد دیگری از این مفهوم را روشن کرد و مطالعه پاتنام (۱۹۹۳) در زمینه رابطه سرمایه اجتماعی و نهادهای دموکراتیک در ایتالیا خصوصاً از عوامل موثر در این گسترش می‌باشد (توسلی، ۱۳۸۴)، بنابراین می‌توان سرمایه اجتماعی را مجموعه هنجارهای موجود در سیستم اجتماعی دانست که موجب ارتقاء

همکاری اعضای آن جامعه شده و موجب پایین آمدن سطح هزینه‌های تبادل و ارتباطات می‌شود. تعدادی از جامعه‌شناسان معاصر در خصوص نقش‌آفرینی سرمایه اجتماعی در کنش‌های اخلاقی بحث کرده‌اند، از جمله اریک آسلانیر (۱۹۹۹) بیان کرده که رویکرد سرمایه اجتماعی لزوماً نسبت به سایرین فراتر از توجه به منافع شخصی‌مان تاکید دارد و شامل مجموعه ایده‌ها و نظرات درباره ارزش‌ها و روابط اجتماعی و تعهدات مدنی است (آسلانیر، ۱۹۹۹: ۵-۴). پژوهش حاضر با هدف بررسی پایگاه هویت و سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز است که سرمایه اجتماعی دانشجویان بر اساس پایگاه هویت آن‌ها چگونه است و یا از چه نوع سرمایه اجتماعی و پایگاه هویت برخوردارند؟

اهداف تحقیق

هدف کلی

- تعیین تفاوت پایگاه هویت و سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز.

اهداف جزئی

- تعیین تفاوت نوع پایگاه هویت و مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز
- تعیین تفاوت نوع پایگاه هویت و اعتماد اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز
- تعیین تفاوت نوع پایگاه هویت و انسجام اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز
- تعیین تفاوت نوع پایگاه هویت و سن دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز
- تعیین تفاوت نوع پایگاه هویت و جنسیت دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز
- تعیین تفاوت نوع پایگاه هویت و وضع تاهل دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز
- تعیین تفاوت نوع پایگاه هویت و میزان تحصیلات دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز.

پیشینه تحقیق

در پژوهشی با عنوان «فقر و سرمایه اجتماعی» هدف پذیرش اهمیت سرمایه اجتماعی و باور به رابطه نزدیک آن با ارتقاء رفاه همگانی و کاهش فقر به مطالعه تطبیقی وضعیت این متغیر در خانواده‌های تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) شهرستان قزوین به عنوان گروهی از خانواده‌های فقیر جامعه پرداخته. روش تحقیق پیمایشی بوده و در آن از پرسشنامه برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۱۱ خانوارهای فقیر و مرفه مورد بررسی قرار گرفته‌اند. یافته‌ها بازگویی وجود تفاوت معنی‌دار در میانگین سرمایه اجتماعی و مولفه‌های آن در بین خانوارهای فقیر و مرفه مورد بررسی است. هم چنین وضعیت فقیر همبستگی قوی منفی بامیزان سرمایه اجتماعی دارد و خانوارهای فقیر در کلیه مولفه‌های مربوط به سرمایه اجتماعی میانگین پایین‌تر از خانوارهای مرفه دارند و نتایج نشان می‌دهد میزان سرمایه

اجتماعی افراد و گروه‌ها تحت تاثیر شرایط فقر و محرومیت قرار دارد و فقر تاثیر بر سرمایه اجتماعی باقی می‌گذارد. افزایش میزان سرمایه اجتماعی با توجه به فرآیند بازتولید، قادر است زمینه لازم برای ارتقاء سطح رفاه کنشگران فقربزه را فراهم آورد (ملکی و دیگری، ۱۳۸۷). در پژوهشی دیگر رابطه رفاه اجتماعی با سرمایه اجتماعی در فرآیند توسعه بررسی شده است و سوال مقاله این است که آیا در فرآیند توسعه، رابطه‌ای بین رفاه اجتماعی سرمایه اجتماعی وجود دارد؟ به لحاظ روش‌شناختی، نوع روش مورد استفاده در این مطالعه ترکیبی از پیمایش و تحلیل ثانویه بوده است. به منظور سنجش رفاه اجتماعی و ابعاد فرعی آن از تحلیل داده‌های پیمایشی با حجم جمعیت نمونه ۲۵۳۶ نفر استفاده شده است. بر اساس نتایج پژوهش، شهرستان‌های استان اصفهان به لحاظ شاخص‌های رفاه و سرمایه اجتماعی دارای وضعیت متفاوت می‌باشد. موقعیت شهرستان‌های مورد بررسی در هفت گروه طبقه‌بندی شده است. شهرستان اصفهان به لحاظ رفاه، از بالاترین سطح و به لحاظ سرمایه اجتماعی از پایین‌ترین سطح برخوردار بود. در صورتی که شهرستان داران از لحاظ شاخص سرمایه اجتماعی در رتبه اول و به لحاظ رفاه اجتماعی در سطح بسیار پایین بود. در پژوهش دیگر آثار سرمایه اجتماعی و سپس نحوه اثرگذاری دوگانه سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی بررسی شده، بدین منظور سرمایه اجتماعی به دو گروه سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و برون‌گروهی تقسیم و سپس با استفاده از اطلاعات پیمایشی «ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان» و «رفتارهای فرهنگی ایرانی» و بر اساس مدل‌های رشد اقتصادی تاثیر این دو متغیر بر رشد ۲۸ استان کشور طی دوره ۸۲-۱۳۷۹ بررسی شده است. با استفاده از روش OLS مشاهده می‌شود که سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و برون‌گروهی رابطه منفی دارند و همچنین سرمایه اجتماعی برون‌گروهی اثر مثبت و معنی‌دار بر رشد اقتصادی دارد و علامت سرمایه اجتماعی درون‌گروهی به شاخص‌های سرمایه اجتماعی حساس است که می‌تواند مثبت یا منفی باشد (رحمانی، ۱۳۸۵). در پژوهشی دیگر با عنوان سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی - اجتماعی در کلان شهر تهران، هدف تعیین ارتباط بین سرمایه اجتماعی و عناصر تشکیل‌دهنده آن در سطح تحلیل مناطق با میزان توسعه‌یافتگی مناطق در شهر تهران بود که روش تحقیق پیمایشی و جامعه آماری آن جمعیت ۱۶ سال به بالای مناطق تهران است که با نمونه‌گیری خوشه‌ای متناسب با حجم ۱۷۵۹ نفر در سطح مناطق بیست و دوگانه شهر تهران انتخاب گردیده است و نتایج حاکی از آن است که سرمایه اجتماعی مناطق رابطه مثبتی با توسعه مناطق شهری در تهران دارد و مناطق توسعه‌یافته‌تر از میزان بیشتری از اعتماد عمومی، آگاهی، مشارکت رسمی و مشارکت‌های غیررسمی همیارانه برخوردارند و به‌گونه معناداری مشارکت غیررسمی مذهبی کمتری دارند و اعتماد نهادی و مشارکت‌های غیر رسمی خیریه‌ای در همه مناطق به صورت یکسان بوده و تفاوت معناداری نداشت (فیروزآبادی و دیگری، ۱۳۸۵).

مایکل فولی و باب ادوار در مروری بر ۴۵ تحقیقی که توسط محققان در رشته‌های مختلف صورت گرفته است، معتقدند که در تعدادی از این تحقیقات سرمایه اجتماعی به عنوان یک متغیر مستقل در نظر

گرفته شده که بر روی برخی دستاوردها مانند رشد اقتصادی در سطح ملی تاثیر می‌گذارد و در برخی دیگر از آن‌ها سرمایه اجتماعی به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده که توسط نوع‌هایی از سازمان‌های داوطلبانه تولید می‌شود (تاج‌بخش، ۱۳۸۴). در تحقیقی گروتارت به بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر رفاه خانواده‌ها و فقر در اندونزی پرداخت، او سرمایه اجتماعی را شامل مواردی مانند: نهادها، ارتباطات، نگرش‌ها و ارزش‌هایی که بر واکنش‌های بین مردم حاکم است می‌داند. او برای اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی از شاخص‌هایی چون تعداد اعضای گروه، همگنی درون‌گروهی و مشارکت در تصمیم‌گیری گروهی استفاده کرد. او اطلاعات خود را نمونه ۱۲۰۰ خانواری، مصاحبه با رهبران محلی و منابع اطلاعاتی رسمی جمع‌آوری کرد. هزینه سرانه خانوارها متغیر وابسته او را تشکیل می‌داد.

یافته‌های این تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی خانوار تاثیر مثبتی بر روی رفاه دارد (گروه تایوت، ۱۳۸۶). «ناک و کيفر» (۱۹۹۷) از مطالعه خود نتیجه گرفتند که رشد اقتصادی و اعتماد رابطه مستقیمی دارند و یک انحراف معیار افزایش در میزان اعتماد سبب افزایش و رشد اقتصادی به میزان نیم انحراف معیار می‌شود. اینگلههارت (۱۹۹۷) تاثیر سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی را بررسی می‌کند، وی اعتماد را به عنوان شاخصی از سرمایه اجتماعی در نظر می‌گیرد و با استفاده از داده‌های WVS میزان تاثیرگذاری سرمایه اجتماعی را بررسی می‌کند. او ضمن تایید این مطلب که میزان اعتماد بر رشد اقتصادی موثر است، معتقد است که تاثیر توسعه اقتصادی بر سطح اعتماد بسیار محکم‌تر و قوی‌تر می‌باشد. مایکل ولکاک و ناپارایان (۲۰۰۰) از نظریه پردازان شناخته شده سرمایه اجتماعی معتقدند، سرمایه اجتماعی، سرمایه اصلی فقرا است که آن‌ها از این پیوندهای اجتماعی استفاده می‌کنند تا در برابر ریسک و آسیب‌پذیری محافظت شوند و این سرمایه هم‌چنین نقش مهمی در کاهش فقر و توسعه اقتصادی دارد. وینسترا (۱۳۸۴) نیز مثال‌های متعددی از این‌که چگونه سرمایه اجتماعی بر کاهش نابرابری، مرگ و میر و افزایش تندرستی و بهداشتی (شاخص‌های سرمایه انسانی) بیان می‌کند و موريس هم در هند به این نتیجه رسید که آن دسته از ایالت‌های هند که از سرمایه اجتماعی خوبی برخوردارند در کاهش فقر موفق‌تر بوده‌اند (کریشنا، ۱۳۸۴: ۴۸۷). مرنیسی (۱۳۸۴) نیز مثال‌هایی از چگونگی و نقش سرمایه اجتماعی در پیشبرد موفقیت‌آمیز توسعه برنامه‌های خرد در کشور فقیری چون مراکش ارائه می‌دهد.

فرضیه‌های تحقیق

- نوع پایگاه هویت بر اساس میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز متفاوت است.
- نوع پایگاه هویت بر اساس میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز متفاوت است.
- نوع پایگاه هویت بر اساس میزان اعتماد اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز متفاوت است.
- نوع پایگاه هویت بر اساس میزان انسجام اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز متفاوت است.
- نوع پایگاه هویت بر اساس سن دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز متفاوت است.

- نوع پایگاه هویت بر اساس جنسیت دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز متفاوت است.
- نوع پایگاه هویت بر اساس میزان تحصیلات دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز متفاوت است.
- نوع پایگاه هویت بر اساس وضعیت تاهل دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز متفاوت است.

روش تحقیق

روش تحقیق، روش پیمایشی است. نوع مطالعه، اکتشافی، توصیفی و کاربردی است، چون در یک مقطع زمانی صورت می‌گیرد و پژوهش مقطعی می‌باشد. از آنجا که بر روی جمعیت نمونه معرف انجام می‌گیرد تا قدرت تعمیم‌پذیری داده‌ها فراهم شود؛ یک تحقیق پنهانگر است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها یک پرسشنامه استاندارد است که به وسیله بنیون و آدامز ساخته شده است، که متغیرهای پایگاه هویت را می‌سنجد.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

- **متغیر ملاک:** نوع پایگاه هویت؛
- **متغیر پیش‌بین:** میزان سرمایه اجتماعی.

پایگاه هویت

جیمز مارسیا، روان‌شناس کانادایی در پی نظریه هویت اریکسون، تعریف خود از هویت مبتنی بر دو مولفه بحران و تعهد ارائه کرد. مارسیا در سال ۱۹۸۰، در جریان مصاحبه‌های ساختاری این که با جوانان انجام داد به چهار ساخت هویتی موفق، دیر تحقیق‌پذیر، زود تحقیق‌پذیر و آشفته دست یافته. تلاش مارسیا، برای عملیاتی کردن روند هویت‌یابی جوان در نظریه اریکسون که با توجه به دو عامل درجه تعهد و درجه بحران (اکتشاف) به مقوله‌های چهارگانه هویت انجامید را می‌توان در الگوی زیر خلاصه کرد:

جدول شماره (۱): الگوی مارسیا برای عملیاتی کردن روند هویت‌یابی جوانان

درجه تعهد	درجه اکتشاف
-	+
+	زود تحقیق‌پذیر
-	دیر تحقیق‌پذیر
	آشفته

برای سنجش این سازه از «پرسشنامه سنجش حالات هویت بنیون و آدامز» استفاده شده است.

سرمایه اجتماعی

از نظر بورديو سرمایه اجتماعی مجموعه منابع واقعی بالقوه یا بالفعل است که متعلق به یک دو یا چند گروه که به واسطه داشتن شبکه پایداری از روابط کم و بیش نهادینه یا شناخته و تصدیق متقابل حاصل می‌شود- (فلید، ۱۳۸۶: ۳۴).

شاخص‌های سرمایه اجتماعی: روابط انجمنی، اعتماد اجتماعی و اعتماد بین فردی.

- روابط انجمنی:

- منافع همه زنان در این است که با نهادهای مدنی همکاری کنند.
- زنان نیز مانند مردان بهتر است در نهادهای مدنی عضویت داشته باشند.
- زنان بهتر است در برنامه نهادهای مدنی حضور داشته باشد.
- زنان مانند مردان بهتر است به نهادهای مدنی کمک مالی و فکری کنند.
- زنان بهتر است مانند مردان پذیرش مسئولیت در نهادهای مدنی را برعهده گیرند.

- اعتماد اجتماعی:

در این تحقیق اعتماد اجتماعی در دو بعد اعتماد بین فردی و اعتماد اجتماعی به نهادها در نظر گرفته می‌شود. کلاس افه سرمایه اجتماعی را دربرگیرنده روابط انجمنی، اطمینان به نهادها و اعتماد بین اشخاص و اقوام و خیرخواهی می‌داند (تاج‌بخش، ۱۳۸۹: ۱۶).

تعریف مفهومی: نوعی شرط‌بندی نسبت به کنش‌های متحمل دیگران در آینده است. اعتماد اجتماعی بر انتظارات و تعهدات اکتسابی و تاکید شده به لحاظ اجتماعی که افراد نسبت به سازمان‌ها و نهادهای مربوط به زندگی اجتماعی‌شان دارند دلالت دارد (زومکا، ۱۳۸۷: ۷۸).

تعریف عملیاتی: این سازه بر اساس طیف لیکرت مورد سنجش قرار می‌گیرد:

- می‌توان به نهادها و سازمان‌های موجود در شهر اعتماد داشت.
- ما باید به گروه‌های اجتماعی (ورزشی، هنری و دوستی) که در آن شرکت می‌کنیم اعتماد داشته باشیم.
- من اگر بخواهم وضعیت جامعه را ارزیابی کنم آن را مثبت ارزیابی می‌کنم.
- هر کس باید اخلاق شهروندی خود را رعایت کند و از آن اطمینان یابد.
- من معتقدم که ارزش‌های اخلاقی در جامعه باید رعایت شوند.

- اعتماد بین فردی:

تعریف مفهومی: اعتماد بین فردی متضمن پایبندی رو در رو است، به گونه‌ای که در برابر پای‌بندی‌های بدون رو در رویی که معطوف به دیگر موضوعات اجتماعی است قرار می‌گیرد (زومکا، ۱۳۸۷: ۷۸).

تعریف عملیاتی: در این تحقیق گویه‌های زیر برای سازه اعتماد اجتماعی بین فردی در پرسشنامه استفاده می‌شود و این سازه بر اساس طیف لیکرت مورد سنجش قرار می‌گیرد.

- من دوستان زیادی دارم و احساس می‌کنم که به دیگران تعلق دارم.

- من به دیگران (دوستان، آشنایان و اقوام) اعتماد کامل دارد.
- همکاری و مشارکت به دوستانم در رفع یک مشکل یک اصل مهم به شمار می‌آید.
- من معتقدم که در فعالیتهای جمعی مانند کمک به نیازمندان و سالمندان باید شرکت کنم.
- من با دوستان خود رفت و آمد زیادی دارم.

انسجام اجتماعی

توافق جمعی میان اعضای یک جامعه که حاصل پذیرش و درونی کردن نظام ارزشی هنجاری یک جامعه و وجود تعلق جمعی (احساس ما کردن) و تراکمی از وجود تعامل در میان افراد آن جامعه است (غفاری، ۱۳۸۰: ۱۱۰).

- این سازه بر اساس طیف لیکرت مورد سنجش قرار می‌گیرد:
- زنان نیز مانند مردان از نظر شغل باید مورد پذیرش اجتماع قرار گیرند.
- میان همه اقوام باید انسجام خاصی برقرار باشد.
- اقوام مختلف ایران شیوه یک زندگی و مذهب مخصوص خودشان را دارند، پس باید با تمام آنها مدارا کرد.
- همه افراد جامعه باید از حمایت اجتماعی برخوردار باشند.
- من احساس می‌کنم کمی از حمایت اجتماعی برخوردار هستم.

مشارکت اجتماعی

مشارکت را نوعی کنش هدف‌مند در فرآیند تعاملی بین کنشگر و محیط اجتماعی او در جهت نیل به اهداف معین و از پیش تعیین شده تعریف نموده‌اند. فرایندی که جامعه به صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی با در نظر داشتن اهداف معین و مشخص که منجر به سهمین شدن آنها در منابع اجتماعی می‌شود در آن شرکت می‌کنند (غفاری، ۱۳۸۰: ۴۲).

مشارکت اجتماعی را می‌توان از طریق شرکت داوطلبانه در گروه‌ها و انجمن‌ها نظیر هلال احمر، گروه‌های ورزشی، موسیقی، انجمن‌های خیریه و نیز فعالیتهای جمعی دوستانه و خانوادگی و غیره سنجید.

جامعه آماری و نمونه

جامعه آماری تحقیق حاضر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز می‌باشند که تعداد آنها بالغ بر ۵۱۴۶ می‌باشد. حجم نمونه بر اساس فرمول مورگان و از طریق پیش‌آزمون تعداد آن مشخص شده. تعداد نمونه آماری ۳۶۰ نفر در بین ۱۱ دانشکده دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز با توجه به تعداد دانشجویان تقسیم شده است. شیوه نمونه‌گیری در این پژوهش بر اساس نمونه‌گیری طبقه‌ای به تفکیک دانشکده و جنسیت

پاسخگویان بوده است. در مرحله بعدی نمونه‌های اختصاص داده شده به صورت تصادفی در میان دانشجویان دانشکده‌های مختلف توزیع و جمع‌آوری شده است. ابتدا بر اساس نسبت کل دانشجویان هر دانشکده به کل دانشگاه، حجم نمونه اختصاصی به هر دانشکده را مشخص کرده و بعداً بر اساس نسبت دانشجویان پسر و دختر به آن دانشگاه هر دانشکده، تعداد دانشجویان و پاسخگویان به تفکیک هر دانشکده و بر اساس نسبت جنسی آمار کل، نمونه‌گیری نهایی انجام شده است. برآورد فرمول نمونه‌گیری مورد نظر تعداد ۳۵۵ نفر را نشان می‌دهد.

ابزار اندازه‌گیری تحقیق

پرسشنامه سنجش حالات هویت بنیون و آدامز (OMEIS-2):

پرسشنامه سنجش حالات هویت بنیون و آدامز بر اساس نظریه اریکسون و مارسیا در مورد هویت، تدوین شده است. این پرسشنامه برای سنجش حالات هویت افرادی که محدوده سنی ۱۴ الی ۵۶ سال قرار دارند مناسب می‌باشد، ولی دامنه سنی مطلوب برای استفاده از این پرسشنامه ۱۵ الی ۳۰ سالگی است.

اعتبار و پایایی پرسشنامه هویتی بنیون و آدامز

اعتبار ابزار اندازه‌گیری مبتنی بر اعتبار صوری است. بر اساس اجرای مقدماتی، ضریب کل پایایی کل آزمون $a=0/80$ ، خرده مقیاس هویت آشفته $a=0/80$ ، خرده مقیاس هویت زود شکل گرفته $a=0/71$ ، خرده مقیاس هویت به تعویق افتاده $a=0/86$ و خرده مقیاس هویت پیشرفت $a=0/77$ می‌باشد.

نتایج تجربی تحقیق

در بررسی حاضر کل نمونه آماری مورد مطالعه (۳۵۵ نفر)، ۱۱۲ نفر (۳۲٪/۴) از پاسخگویان مورد مطالعه مرد و ۲۳۴ نفر (۶۷٪/۶) زن بودند. بر اساس نتایج توصیفی پژوهش از ۳۵۵ نفر مورد مطالعه ۳۱۱ نفر (۸۷٪/۶) از پاسخگویان مورد مطالعه مجرد و ۴۴ نفر (۱۲٪/۴) متاهل بودند. متوسط سن دانشجویان مورد مطالعه ۲۵ سال بوده است و کمترین یا حداقل سن ۱۸ سال و بیشترین ۴۸ سال بود. این بررسی که بین دانشجویان مقطع کارشناسی در ۱۱ دانشکده و جمع نمونه آماری ۳۵۵ نفر بوده، وضعیت پاسخگویان را از نظر نوع پایگاه هویت بر این اساس بیان می‌کنند که براساس نتایج به دست آمده، ۴۶/۸ درصد نمونه‌های تحقیق دارای هویت زود تحقیق‌پذیر، ۲۲ درصد دیر تحقیق‌پذیر، ۱۸/۳ درصد موفق و ۱۳ درصد دارای هویت آشفته بودند.

وضعیت پاسخگویان از نظر میزان سرمایه اجتماعی و ابعاد آن به این شرح است که: نمونه‌های تحقیق از نظر وضعیت سرمایه اجتماعی میانگین ۶۵/۶۷ درصد را به دست آوردند. در ابعاد سرمایه اجتماعی نیز بالاترین میانگین متعلق به انسجام اجتماعی ۶۷/۵۷ درصد، سپس مشارکت اجتماعی ۶۴/۹۵ درصد و اعتماد اجتماعی ۶۴/۶۸ درصد و هم‌چنین انسجام اجتماعی دارای انحراف استاندارد ۱۴/۵۴ و ضریب کجی ۰/۳۰۷ - حداقل ۳۱/۲۵ و حداکثر ۹۳/۷۵، اعتماد اجتماعی با انحراف استاندارد ۱۳/۰۱ و با ضریب کجی ۰/۲۸۹ - حداقل

۳۱/۲۵ و حداکثر ۱۰۰، مشارکت اجتماعی با انحراف استاندارد ۱۶/۰۶ و ضریب کجی ۰/۱۷۰- حداقل ۱۵ و حداکثر ۱۰۰ و سرمایه اجتماعی با انحراف استاندارد ۱۰/۶۴ و ضریب کجی ۰/۴۲۲- حداقل ۶۹/۳۲ و حداکثر ۸۸/۴۶ نمونه‌های تحقیق از نظر وضعیت سرمایه اجتماعی، میانگین ۶۵/۶۷ درصد را به دست آوردند. در ابعاد سرمایه اجتماعی نیز بالاترین میانگین متعلق به انسجام اجتماعی ۶۷/۵۷ درصد، سپس مشارکت اجتماعی ۶۴/۹۵ درصد و اعتماد اجتماعی ۶۴/۶۸ درصد است.

نمره مربوط به میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان $75 \pm 93/15$ محاسبه گردید که حداقل نمره ۱۵ و حداکثر نمره ۹۳/۷۵ و ضریب کجی ۰/۴۲۲- بیانگر منفی بودن توزیع داده‌هاست.

- فرضیه اول:

در بررسی تعیین تفاوت بین نوع پایگاه هویت و میانگین مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، از آزمون تحلیل واریانس استفاده گردید. همان‌گونه که در جدول شماره (۲) ملاحظه می‌کنید، سطح معناداری ۰/۰۰۰ به دست آمده است، بنابراین بین پایگاه هویت و مشارکت اجتماعی دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد.

جهت تعیین این که کدام گروه بیشترین تفاوت را با سایر گروه‌ها دارد از آزمون تعقیبی LSD استفاده گردید. بر اساس نتایج آزمون فوق دانشجویان دارای پایگاه هویت موفق بیشترین تفاوت میانگین را با سایر گروه‌ها دارند. اطلاعات کامل‌تر در جدول‌های شماره (۲)، (۳) و (۴) آورده شده‌اند.

جدول شماره (۲): آزمون آنالیز واریانس یک طرفه پایگاه هویت و میانگین مشارکت اجتماعی

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری
پایگاه هویت	بین گروه‌ها	۵۲۶۳/۸۰۹	۳	۱۷۵۴/۶۰۳	۷/۱۵۲	۰/۰۰۰
	درون گروه‌ها	۸۶۱۱۰/۵۵۷	۳۵۱	۲۴۵/۳۲۹		
	کل	۹۱۳۷۴/۳۶۶	۳۵۴			

جدول شماره (۳): آماره‌های توصیفی تفاوت میانگین مشارکت اجتماعی و پایگاه هویت

نوع پایگاه: مشارکت اجتماعی	تعداد	میانگین %	انحراف استاندارد	خطای میانگین	حداقل %	حداکثر %
پایگاه هویت آشفته	۴۶	۶۲/۱۷	۱۳/۶۴	۲/۰۱	۲۵	۸۵
پایگاه هویت زود تحقق‌پذیر	۱۶۶	۶۵	۱۶/۵۶	۱/۲۸	۳۰	۱۰۰
پایگاه هویت دیر تحقق‌پذیر	۷۸	۶۰/۵۱	۱۵/۷۴	۱/۷۸	۱۵	۱۰۰
پایگاه هویت موفق	۶۵	۷۲/۱۵	۱۴/۴۴	۱/۷۹	۳۵	۹۵
کل	۳۵۵	۶۴/۹۵	۱۶/۰۶	۰/۸۵	۱۵	۱۰۰

جدول شماره (۴): آزمون LSD مشارکت اجتماعی و پایگاه هویت

پایگاه هویت	پایگاه هویت زود تحقق پذیر	پایگاه هویت دیر تحقق پذیر	پایگاه هویت موفق
پایگاه هویت آشفته	-	*	*
پایگاه هویت زود تحقق پذیر	-	*	*
پایگاه هویت دیر تحقق پذیر	*	-	*
پایگاه هویت موفق	*	*	*

- فرضیه دوم:

در بررسی تعیین تفاوت بین نوع پایگاه هویت و میانگین انسجام اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، از آزمون تحلیل واریانس استفاده گردید. نتایج به دست آمده از آزمون تحلیل واریانس، سطح معناداری ۰/۰۰۶ را نشان داد. بنابراین بین نوع پایگاه هویت و میانگین انسجام اجتماعی دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد. (جدول شماره ۵)

همچنین جهت تعیین این که کدام گروه بیشترین تفاوت را با سایر گروه‌ها دارد از آزمون تعقیبی LSD استفاده گردید، با توجه به نتایج جدول شماره (۷) میانگین انسجام اجتماعی در دانشجویان دارای پایگاه هویت موفق بیشترین تفاوت را با دانشجویان دارای پایگاه هویت زود تحقیق پذیر و دیر تحقیق پذیر دارند.

جدول شماره (۵): آزمون آنالیز واریانس یک طرفه پایگاه هویت و میانگین انسجام اجتماعی

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری
پایگاه هویت	بین گروه‌ها	۲۵۸۲/۷۸	۳	۸۶۰/۹۲	۴/۱۸	۰/۰۰۶
	درون گروه‌ها	۷۲۲۷۴/۸۳	۳۵۱	۲۰۵/۹۱۱		
	کل	۷۴۸۵۷/۶۱	۳۵۴			

جدول شماره (۶): آماره‌های توصیفی تفاوت میانگین انسجام اجتماعی و پایگاه هویت

نوع پایگاه اجتماعی	تعداد	میانگین %	انحراف استاندارد	خطای میانگین	حداقل %	حداکثر %
پایگاه هویت آشفته	۴۶	۶۳/۹۹	۱۴/۳۸	۲/۱۲	۳/۵	۸۷/۵
پایگاه هویت زود تحقق پذیر	۱۶۶	۶۶/۳	۱۴/۰۴	۱/۰۹	۳۱/۲۵	۹۳/۷۵
پایگاه هویت دیر تحقق پذیر	۷۸	۶۸/۱	۱۴/۴۷	۱/۶۳	۳۱/۲۵	۹۳/۷۵
پایگاه هویت موفق	۶۵	۷۲/۶۹	۱۴/۹۲	۱/۸۵	۴۳/۷۵	۹۳/۷۵
کل	۳۵۵	۶۷/۵۷	۱۴/۵۴	۰/۷۷	۳۱/۲۵	۹۳/۷۵

جدول شماره (۷): آزمون LSD انسجام اجتماعی و پایگاه هویت

پایگاه هویت	پایگاه هویت آشفته	پایگاه هویت زود تحقق‌پذیر	پایگاه هویت دیر تحقق‌پذیر	پایگاه هویت موفق
پایگاه هویت آشفته	*	-	-	*
پایگاه هویت زود تحقق‌پذیر	-	*	-	*
پایگاه هویت دیر تحقق‌پذیر	-	-	*	*
پایگاه هویت موفق	-	*	*	*

- فرضیه سوم:

در بررسی و جهت تعیین تفاوت بین نوع پایگاه هویت و میانگین اعتماد اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، از آزمون تحلیل واریانس استفاده گردید. نتایج به دست آمده از آزمون تحلیل واریانس، سطح معناداری ۰/۰۰۰ را نشان داد. بنابراین بین نوع پایگاه هویت و میانگین اعتماد اجتماعی دانشجویان تفاوت معنادار وجود دارد. (جدول شماره ۸)

جهت تعیین این که کدام گروه بیشترین تفاوت را با سایر گروه‌ها دارد از آزمون تعقیبی LSD استفاده گردید. با توجه به نتایج به دست آمده همان‌گونه که در جدول شماره (۱۰) ملاحظه می‌شود دانشجویان دارای پایگاه هویت دیر تحقیق‌پذیر و پایگاه هویت موفق، بیشترین تفاوت را با سایر دانشجویان دارند.

جدول شماره (۸): آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه پایگاه هویت و میانگین اعتماد اجتماعی

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی‌داری
پایگاه هویت	بین گروه‌ها	۱۲۴۸۲/۱۰۵	۳	۴۱۶۰/۷	۳۰/۷۶	۰/۰۰۰
	درون گروه‌ها	۴۷۴۶۶/۶۱	۳۵۱	۱۳۵/۲۳۳		
	کل	۵۹۹۴۸/۷۲	۳۵۴			

جدول شماره (۹): آماره‌های توصیفی تفاوت میانگین اعتماد اجتماعی و پایگاه هویت

نوع پایگاه هویت	تعداد	میانگین %	انحراف استاندارد	خطای میانگین	حد اقل %	حد اکثر %
پایگاه هویت آشفته	۴۶	۵۷/۶	۱۲/۰۶	۱/۷۷	۳۱/۲۵	۷۵
پایگاه هویت زود تحقق‌پذیر	۱۶۶	۶۰/۵	۱۲/۳	۰/۹۵	۳۷/۵	۸۷/۵
پایگاه هویت دیر تحقق‌پذیر	۷۸	۷۱/۴۷	۱۱/۱۹	۱/۲۶	۴۳/۷۵	۱۰۰
پایگاه هویت موفق	۶۵	۷۲/۲۱	۹/۸۸	۱/۲۲	۳۷/۵	۹۳/۷۵
کل	۳۵۵	۶۴/۶۸	۱۳/۰۱	۰/۶۹	۳۱/۲۵	۱۰۰

جدول شماره (۱۰): آزمون LSD پایگاه هویت و اعتماد اجتماعی

پایگاه هویت	پایگاه هویت زود تحقق پذیر	پایگاه هویت دیر تحقق پذیر	پایگاه موفق
پایگاه هویت آشفته	-	*	*
پایگاه هویت زود تحقق پذیر	-	*	*
پایگاه هویت دیر تحقق پذیر	*	*	-
پایگاه هویت موفق	*	*	-

- فرضیه چهارم:

در بررسی و جهت تعیین تفاوت بین نوع پایگاه هویت و میانگین سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز از آزمون تحلیل واریانس استفاده گردیده، که نتایج به دست آمده از آزمون تحلیل واریانس، سطح معناداری ۰/۰۰۰ را نشان داد. بنابراین بین نوع پایگاه هویت و میانگین سرمایه اجتماعی دانشجویان تفاوت معنادار وجود دارد. (جدول شماره ۱۱) و همچنین جهت تعیین این که کدام گروه بیشترین تفاوت را با سایر گروه‌ها دارد از آزمون تعقیبی LSD استفاده گردید. با توجه به نتایج به دست آمده همان گونه که جدول شماره (۱۳) ملاحظه می‌شود، دانشجویان دارای پایگاه هویت موفق، بیشترین تفاوت را با سایر دانشجویان دارند.

جدول شماره (۱۱): آزمون آنالیز واریانس یک طرفه پایگاه هویت و میانگین سرمایه اجتماعی

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری
پایگاه هویت	بین گروه‌ها	۴۲۳۳/۱۵	۳	۱۴۱۱/۰۵	۱۳/۸۱	۰/۰۰۰
	درون گروه‌ها	۳۵۸۵۴/۸۱	۳۵۱	۱۰۲/۱۵		
	کل	۴۰۰۸۷/۹۶	۳۵۴			

جدول شماره (۱۲): آماره‌های توصیفی تفاوت میانگین سرمایه اجتماعی و پایگاه هویت

نوع پایگاه سرمایه اجتماعی	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای میانگین	حداقل	حداکثر
پایگاه هویت آشفته	۴۶	۶۱/۳۲	۹/۰۶	۱/۳۳	۴۰/۳۸	۷۵
پایگاه هویت زود تحقق پذیر	۱۶۶	۶۴/۰۱	۱۱/۱۱	۰/۸۶	۶۵/۷۲	۸۸/۴۶
پایگاه هویت دیر تحقق پذیر	۷۸	۶۶/۲۲	۹/۴۶	۱/۰۷	۶۸/۳۵	۸۶/۵۴
پایگاه هویت موفق	۶۵	۷۲/۳۳	۸/۷	۱/۰۷	۷۴/۴۹	۸۸/۴۶
کل	۳۵۵	۶۵/۶۷	۱۰/۶۴	۰/۵۶	۶۶/۷۸	۸۸/۴۶

جدول شماره (۱۳): آزمون LSD سرمایه اجتماعی به تفکیک پایگاه هویت

پایگاه هویت	پایگاه هویت موفق	پایگاه هویت دیر تحقق‌پذیر	پایگاه هویت زود تحقق‌پذیر	پایگاه هویت آشفته
پایگاه هویت آشفته	*	*	-	*
پایگاه هویت زود تحقق‌پذیر	-	-	*	*
پایگاه هویت دیر تحقق‌پذیر	*	*	-	*
پایگاه هویت موفق	*	*	*	*

- فرضیه پنجم:

بررسی و جهت تعیین تفاوت بین نوع پایگاه هویت و جنسیت دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز از کی دو استفاده گردید. با توجه به سطح معناداری ۰/۰۴ به دست آمده از آزمون تفاوت معناداری بین نوع پایگاه هویت دانشجویان زن و مرد وجود دارد.

بر اساس نتیجه آزمون وی کرامر همان‌گونه که در جدول شماره ۱۵ ملاحظه می‌کنید، چنان‌چه جنسیت دانشجویان مشخص باشد، تا حدود ۱۵ درصد از خطا پیش‌بینی نوع پایگاه هویت کاسته می‌شود.

جدول شماره (۱۴): آزمون X^2 برای متغیرهای پایگاه هویت و جنسیت دانشجویان

متغیر	مقدار X^2	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تعداد مشاهدات
پایگاه هویت	۸/۰۳	۳	۰/۰۴۵	۳۵۵

جدول شماره (۱۵): آزمون وی کرامر برای**متغیرهای پایگاه هویت و جنسیت دانشجویان**

۰/۱۵	ضریب فی
۰/۱۵	ضریب کرامر
۰/۰۴۵	سطح معناداری
۳۵۵	تعداد مشاهده

- فرضیه ششم:

بر اساس نتیجه آزمون وی کرامر همان‌گونه که در جدول شماره ۱۷ ملاحظه می‌شود، چنان‌چه وضع تاهل دانشجویان مشخص باشد، تا حدود ۱۵ درصد از خطای پیش‌بینی نوع پایگاه هویت کاسته می‌شود.

جدول شماره (۱۶): آزمون X^2 برای متغیرهای پایگاه هویت و وضع تاهل دانشجویان

متغیر	مقدار X^2	درجه آزادی	سطح معنی داری	تعداد مشاهدات
پایگاه هویت	۱۰/۶۵	۳	۰/۰۱۴	۳۵۵

جدول شماره (۱۷): آزمون وی کرامر برای

متغیرهای پایگاه هویت و وضع تاهل دانشجویان

ضریب فی	۰/۱۷۳
ضریب کرامر	۰/۱۷۳
سطح معناداری	۰/۰۱۴
تعداد مشاهده	۳۵۵

نتایج نظری تحقیق

اریکسون معتقد است که هرگاه فرد بتواند بین تصویری که از یگانگی و ثبات درونی خود دارد و آن تصویری که دیگران از یگانگی و ثبات وی دارند هماهنگی ایجاد نماید، اعتماد به نفس حاصل می‌گردد و شخص به تدریج افکار راجع به خود و همانندسازی‌های پیاپی کودکی را به هم می‌پیوندد و حتی به ماورای این شکل‌های اولیه می‌رود تا ماهیت شخصی به عنوان فرد به وجود آید. به طوری که طبق نظر مارسیا فرد به یک امر درونی خودساخته، سازمان پویای توانایی‌ها، باورها و نتایج فردی دست می‌یابد. در واقع فرد پاسخ سوال «من کیستم» و «به کجا می‌روم» دست یافته و تشخیص می‌دهد چه چیزهایی برای او مهم است و چه کارهایی ارزشمند است و نیز معیارهایی می‌یابد که بر اساس آن‌ها می‌تواند رفتار خود و دیگران را هدایت و ارزیابی نموده و به جست و جوی تکوین احساس خود و شکوفایی و شایستگی برآید (اکبرزاده، ۱۳۷۶: ۳۳).

جنس، سن، تحصیلات، سرمایه فرهنگی، دیانت و نگرش سنتی به خانواده؛ اما بین متغیرهای ساختاری مثل پایگاه اقتصادی و اجتماعی، سرمایه اقتصادی و شغل رابطه معناداری دیده نشده است. در این شکل‌گیری هویت فردی اجتماعی کنشگران در تهران بیشتر از طریق با اهمیت شدن حوزه مصرف اهمیت بدن و کنترل آن شکل می‌گیرد (آزاد ارمکی، ۱۳۸۱: ۷۵-۷۴). خدایی، شکری، گروسیتی و گروانند (۱۳۸۵) در تحقیق خود در بین دانشجویان دانشگاه بیرجند دریافتند که دانشجویان دارای پایگاه هویت موفق در مقایسه با دانشجویان سردرگم و آشفته از سلامت و کیفیت بالاتری برخوردارند، که با نتایج یافته‌های این تحقیق همسو می‌باشد. لویکس (۲۰۰۷)، بخشایش (۱۳۹۰) و عبدی (۱۳۸۹) در مطالعات خود دریافتند پایگاه هویت موفق با بهزیستی همبستگی مثبت و معنادار و پایگاه هویت آشفته با بهزیستی رابطه معکوس و معنادار دارد و در بررسی تفاوت پایگاه هویت و وضعیت تاهل تفاوت معناداری بین این دو متغیر دیده شده که با یافته‌های این تحقیق همسو می‌باشد. در پژوهشی دیگر با عنوان (فقر و سرمایه اجتماعی) هدفش پذیرش اهمیت سرمایه اجتماعی و باور به رابطه نزدیک آن با ارتقاء رفاه همگانی و کاهش فقر است. یافته‌ها بازگویی وجود تفاوت معنادار در میانگین

سرمایه اجتماعی و مولفه‌های آن در بین خانوارهای فقیر و مرفه مورد بررسی است، که با یافته‌های این تحقیق همسو می‌باشد.

در تحقیقی دیگر که رابطه رفاه با سرمایه اجتماعی را بررسی می‌کند، براساس نتایج پژوهش، شهرستان‌های استان اصفهان به لحاظ شاخص‌های رفاه دارای وضعیت متفاوت و معناداری آن یعنی شهرهایی که از لحاظ رفاه در سطح بالاتری قرار دارند در مقابل از سرمایه اجتماعی پایین‌تری برخوردارند و برعکس که با یافته‌های این تحقیق همسو نمی‌باشد. در صورتی که شهرستان داران از لحاظ شاخص سرمایه اجتماعی در رتبه اول و به لحاظ رفاه اجتماعی در سطح بسیار پایینی قرار داشت، یعنی شاخص سرمایه اجتماعی با افزایش خود منجر به کاهش رفاه اجتماعی می‌شود که باید برعکس می‌شد، یعنی با افزایش سرمایه اجتماعی رفاه اجتماعی نیز افزایش پیدا می‌کرد.

در تحقیقی دیگر با عنوان سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی- اجتماعی کلانشهر تهران که با هدف تعیین رابطه بین سرمایه و عناصر تشکیل‌دهنده آن در سطح تحلیل مناطق با میزان توسعه‌یافتگی است، نتایج حاکی از آن است که سرمایه اجتماعی مناطق رابطه مثبتی با توسعه مناطق شهری در تهران دارد و در مناطق توسعه‌یافته‌تر از میزان اعتماد عمومی، آگاهی، مشارکت رسمی و مشارکت‌های غیر رسمی همبازمانه برخوردارند که با یافته‌های این تحقیق همسو می‌باشد. در تحقیقی گروتارت به بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر رفاه خانواده‌ها و فقر در اندونزی پرداخته و یافته‌ها حاکی از این است که سرمایه اجتماعی خانوار تاثیر مثبتی بر روی رفاه دارد که با یافته‌های این تحقیق همسو می‌باشد (گروتارت، ۱۳۸۶). ناک و کیف در (۱۹۹۷) از مطالعه خود نتیجه گرفتند که رشد اقتصادی و اعتماد رابطه دارند و یک انحراف معیار افزایش در میزان اعتماد سبب افزایش و رشد اقتصادی به میزان نیم انحراف معیار می‌شود، که با یافته‌های این تحقیق همسو می‌باشد.

انگلهارت (۱۹۹۷) تاثیر سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی را بررسی می‌کند، وی اعتماد را به عنوان شاخصی از سرمایه اجتماعی در نظر می‌گیرد و معتقد است که تاثیر توسعه اقتصادی بر سطح اعتماد بسیار محکم‌تر و قوی‌تر می‌باشد که با یافته‌های این تحقیق همسو می‌باشد.

وینسترا (۱۳۸۴) نیز مثال‌های متعددی از آن که چگونه سرمایه اجتماعی بر کاهش مرگ و میر و افزایش تندرستی و بهداشتی (شاخص توسعه انسانی) در هند و ایالت‌های آن از سرمایه اجتماعی خوبی برخوردارند و در کاهش فقر موفق بوده‌اند (کریشنا، ۱۳۸۴: ۴۸۷) و مرنیسی (۱۳۸۴) نیز مثال‌هایی از چگونگی و نقش سرمایه اجتماعی در پیشبرد موفقیت توسعه کشورهای فقیر ارائه می‌دهد که با یافته‌های این تحقیق همسو می‌باشد.

تبیین بر اساس چارچوب نظری تحقیق

همان‌طور که در وضعیت پاسخگویان در ابعاد سرمایه اجتماعی مشاهده می‌کنیم انسجام اجتماعی ۶۷/۵۷ درصد بیشترین آمار را به خود اختصاص داده و با توجه به این که در یافته‌های نظری دورکیم این مورد را

تاثیرگذارترین مورد در کاهش نرخ خودکشی در جامعه می‌داند که عامل انسجام در جامعه می‌باشد، یعنی با افزایش انسجام در جامعه آمار خودکشی پایین می‌آید و به نوعی جامعه از نابسامانی اجتماعی رهایی می‌یابد و از سویی دیگر براساس نتایج به دست آمده در وضعیت پاسخگویان از نظر نوع پایگاه هویت که بیشترین درصد، ۴۶/۸ درصد نمونه‌های تحقیق دارای هویت زود تحقیق‌پذیر و یا موفق هستند که در مقایسه با دانشجویان دارای پایگاه هویت سردرگم و آشفته از سلامت و کیفیت بالاتری برخوردارند.

گافمن با ارائه نظریه نمایش از استعاره‌های تئاتر برای توصیف نمایش افراد یاری می‌گیرد که با عنوان مدیریت تاثیرگذار به حساب می‌آید. ظاهر، که برای خود شخص و دیگران قابل رؤیت و نمایش است و به عنوان کانون توجه در برخوردهای اجتماعی قلمداد می‌شود. به نظر گافمن میان اجرای تئاتر و انواع کنش‌هایی که همه ما در اعمال روزمره و کنش‌متقابل خود انجام می‌دهیم وجه مشترک بسیاری وجود دارد و به نظر او کنش‌متقابل بسیار شکننده است. از نظر گیدنز خودآرایی و تزئین خویشتن با پویایی شخصیت مرتبط است. در این معنا پوشاک علاوه بر آن که وسیله مهمی برای پنهان‌سازی یا آشکارسازی وجه مختلف زندگی شخصی است، نوعی وسیله خودنمایی نیز محسوب می‌شود، چرا که لباس آداب و اصول رایج را به هویت شخصی پیوند می‌زند (گیدنز، ۱۳۸۵: ۹۵).

پیشنادهای کاربردی

- به دلیل این که در بررسی سرمایه اجتماعی و پایگاه هویت برخی از چهار مولفه‌ها در دانشکده‌های مختلف متفاوت است، پیشنهاد می‌شود ابتدا با انجام تحقیق‌هایی جهت یافتن علل و عوامل شرایط به وجود آمده و موانع آن شناسایی گردد تا برنامه‌ریزی دقیق‌تر جهت انجام اقدامات اساسی برای بهبود شرایط صورت گیرد تا از طریق مشاوره‌های اجتماعی و روان‌شناختی از آسیب‌های برخاسته از این نوع پایگاه حدالامکان بکاهند. ضمناً می‌توان از طریق روش جلسات مشاوره و هدایت فردی و گروهی به ارائه خدمات مشاوره‌ای به افراد نمود. افرادی که در میزان سرمایه اجتماعی پایین‌تری قرار دارند نیاز به تعدادی جلسات بیشتری دارند، در این جلسات افراد را به عضویت در NGO و گروه‌های مردم‌نهادی در محله و شهرها برای ایجاد حس نوع‌دوستی و همبستگی تشویق کنند و باعث ایجاد حس اعتماد، تقویت برابری و برادری، احترام متقابل و رعایت حقوق دیگران شوند.

- مسئولین آموزش دانشگاه با برگزاری کارگاه‌های آموزشی مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی زیر نظر متخصصین علوم اجتماعی و روان‌شناسی به افزایش میزان سرمایه و هویت‌یابی مناسب آنان کمک کنند. یافته‌های تحقیق در بررسی پایگاه هویت دانشجویان نشان داد که دانشجویان میزان بیشتری از هویت موفق برخوردارند، هر چند در تحقیق دیگر در سال ۱۳۹۰ دانشجویان دانشکده پزشکی دارای هویت آشفته بوده‌اند و هویت در برخی عرصه‌ها به طور ناخودآگاه و در بستر جامعه شکل می‌گیرد، ولی در اغلب موارد به خصوص در دنیای پیچیده امروز باید در قالب برنامه‌های خاص جامعه‌پذیری و تربیتی شکل گیرد. بنابراین پیشنهاد می‌شود مسئولان

دانشگاه نسبت به این موضوع اهمیت بیشتری مبذول دارند و ترتیبی اتخاذ گردد تا عوامل موثر در شکل‌گیری پایگاه هویت دانشجویان به خصوص در این دانشگاه مورد بررسی دقیق قرار گیرد و اقدامات لازم جهت بهبود وضعیت پایگاه هویتی دانشجویان این دانشکده به عمل آید.

– با توجه به نظریه‌های مطرح در زمینه هویت و مراحل شکل‌گیری آن تمام نظریه‌پردازان بر این نکته تاکید دارند که هویت از سنین پایین‌تری و از طریق جامعه‌پذیری صورت می‌گیرد، بنابراین پیشنهاد می‌شود مسئولین جامعه از طریق انجام آزمون‌های مرتبط جهت بررسی و شناسایی پایگاه‌های هویتی نوجوانان در مدارس و جوانان در دانشگاه‌ها اقدام کنند و از طریق آموزش‌های لازم توسط متخصصین اجتماعی و مشاورین اجتماع و روان‌شناسی در سنین پایین‌تر نسبت به پیشگیری از آسیب‌های منتج از آن اقدام نمایند.

منابع

- گیدنز، آ. (۱۳۷۸). **تجدد و تشخیص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید**. ترجمه: ن. موفقیان. تهران: نشر نی.
- تاجبخش، ب. (۱۳۸۲). کاربرد نظریه سرمایه اجتماعی در تحلیل وضعیت تامین اجتماعی ایران. موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی.
- کلمن، ج. (۱۳۷۷). **بنیادهای نظریه اجتماعی**. ترجمه: م. صبوری. تهران: نشر نی.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۳). **جامعه‌شناسی**. ترجمه: م. صبوری. تهران: نشر نی.
- فیروزآبادی، ا. (۱۳۸۴). **پژوهش بررسی سرمایه اجتماعی در ایران و راه‌های ارتقاء آن**. دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- غفاری، غ. (۱۳۸۶). **تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر مشارکت اجتماعی و اقتصادی سازمان یافته به عنوان مکانیسمی برای توسعه روستایی در ایران**. پایان‌نامه دکتری دانشکده علوم اجتماعی تهران.
- گیدنز، آ. (۱۳۷۷). **پیامدهای مدرنیته**. ترجمه: م. ثلاثی. تهران: نشر مرکز.
- گیدنز، آ. (۱۳۷۸). **تجدد و تشخیص، جامعه و هویت شخصی در عصر جدید**. ترجمه: ن. موفقیان. تهران: نشر نی.
- یوردیو، ب. (۱۳۸۴). **شکل‌های سرمایه**. گردآورنده ک. تاجبخش. ترجمه: ا. خاکباز و دیگری. تهران: انتشارات شیراز.
- کلمن، ج. (۱۳۷۷). **بنیادهای نظریه اجتماعی**. ترجمه: م. صبوری. تهران: نشر نی.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۷). **تجدد و تشخیص جامعه و هویت شخصی در عصر جدید**. ترجمه: ن. موفقیان. تهران: نشر نی.
- تاجبخش، ک. (۱۳۸۴). **سرمایه اجتماعی دموکراسی و توسعه**. ترجمه: ا. خاکباز و دیگری. تهران: نشر شیراز.
- غفاری، غ. (۱۳۸۶). **جامعه‌شناسی مشارکت**. چاپ اول.
- کلمن، ج. (۱۳۸۴). **نقش سرمایه اجتماعی در ایجاد سرمایه اجتماعی**. ترجمه: م. صبوری. تهران: نشر نی.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۰). **جامعه‌شناسی**. ترجمه: م. صبوری. تهران: نشر نی.
- Coleman, J. S. (1990). Social capital in the creation of human capital. **American Journal of Sociology**. No. 94, P.p: 595-5120.
- Giddens, A. (1991). **Modernity and self- Identity: Self and society in the late Modern Age**. Cambridge: polity.
- Putnam, R. (2001). **Social capital measurement and consequenc**.
- Putnam, R. (1993). **The prosperows community: Social capita public**. American prospect. P.p: 35-42.
- Turner, B. S. (1997). **The Body and society**. Beverly Hills, CA: sage. Tsiantas, G., & King, R. M. (2001).